Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya

Esvair cinc mites sobre els llibres-e

James E. Gall

Aquest article va ser publicat originalment a *Information technology and libraries*, Vol. 24, No.1, Març 2005. Disponible en línia a:
http://www.ala.org/ala/lita/litapublications/ital/volume242005/number1march/contentabc/gall.pdf

La traducció catalana ha estat feta, amb permís de l'autor, per Noelia Martínez Delgado (Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya).

L'autor és professor associat de Educational Technology a la University of Northern Colorado, Greeley (EUA).

RESUM

Alguns van considerar el 2000 l'any del llibre electrònic però el fracàs de les empreses punt.com no el va fer possible . En canvi, va ser a principis de 2004 quan hi va haver el major número de compres de llibres-e amb més de 3 milions de dòlars en vendes. Una enquesta de consum del 2002 va trobar que el 67% dels enquestats volien llegir llibres-e i que el 62% volien tenir accés a llibres-e a la biblioteca. Malauradament, la gran quantitat d'informació escrita sobre els llibres-e ha començat a generar una sèrie de mites sobre el seu ús, funcionalitat i cost. L'autor considera que aquests mites poden interferir en el paper de les biblioteques per ajudar a determinar el futur del suport i del seu accés. És important que els bibliotecaris, en comptes de fixar-se en els pros i contres de la tecnologia dels llibres-e, es comprometin i ajudin a aclarir el paper dels documents digitals en la biblioteca moderna.

INTRODUCCIÓ

Tot i que el 2000 es va proclamar extra oficialment com l'any del llibre electrònic, o llibre-e, degut en part a la gran promoció de la publicació d'una història curta de Stephen King disponible només en format electrònic, el fracàs de les empreses punt.com va fer que els nombrosos esforços sobre el llibre-e no donessin cap fruit. Sense tant de soroll la indústria del llibre-e s'ha anat recuperant. Al 2004 els llibres-e representaven el segment de creixement més ràpid del sector editorial. Durant el primer quart d'aquell any, es van vendre més de 400.000 llibres-e. Més d'un 46% de creixement respecte els números de l'any anterior[1]. Els llibres-e continuen guanyant acceptació amb alguns lectors, tot i que el seu lloc a la història encara es troba per determinar. Una moda passatgera? Una gran idea que sorgeix massa aviat? Un plantejament erroni en tots els sentits? La resposta depèn, en part, de la perspectiva del lector. El principal focus d'atenció d'aquest article és el paper de la tecnologia dels llibre-e a les biblioteques.

Les biblioteques sempre han servit com a dipòsits de la paraula escrita, independentment del suport concret utilitzat per emmagatzemar les paraules. Des dels antics pergamins de Qumrán, als manuscrits de l'Europa medieval, passant per les composicions tipogràfiques de còdex d'avui en dia, el paper de la biblioteca sempre ha estat recopilar, organitzar i compartir idees mitjançant la paraula escrita.

A la societat d'avui en dia, trobem cada vegada més la paraula escrita en format digital. Els escriptors utilitzen els processadors de textos, els lectors es troben amb els textos exposats i els investigadors poden explorar incomptables col·leccions sense sortir de l'oficina. Pels auto-proclamats amants dels llibres, el món digital no és necessàriament un món ideal. Les reaccions emocionals són comunes quan un s'imagina un món sense el seu bolígraf preferit per escriure, o sense la olor a ranci i les pàgines engroguides d'un llibre considerat un tresor de joventut.

Una de les línies de batalla entre el bibliòfil tradicional i el tecnòleg modern es troba en el concepte de llibre-e. Alguns veuen aquest format digital de la paraula escrita com un pas més enllà en l'evolució dels textos impresos, els quals, de vegades, s'han anomenat amb humor com a llibres-arbre (tree-books).

Tot i que la publicitat inicial ha generat més atenció cap a les noves tecnologies del llibre-e, els aparents fracassos de molts d'ells, han començat a generar mites al voltant d'aquest concepte. Abram assenyala que el relatiu èxit en alguns àmbits (com en les obres de referència), es troba en contrast directe amb la opinió pública d'aquells que compren novel·les i literatura popular mitjançant venedors tradicionals[2]. Crawford parafraseja Lewis Carroll al descriure aquesta confusió: "quan t'enfrontes amb el que hi ha escrit en línia sobre els llibres-e, pots creure en sis afirmacions impossibles abans que arribi l'hora d'esmorzar[3]". Agafant com a base aquesta citació, aquest article intentarà esvair cinc dels mites existents sobre els llibres-e.

El futur dels llibres-e i el paper crític de les biblioteques en aquest futur, estaran millor definits quan es desvelin aquests mites i quan s'intenti trobar un punt de vista equilibrat i raonable sobre el seu potencial. Una enquesta de consum del 2002 sobre els llibres-e va desvetllar que el 67% dels enquestats volien llegir un llibres-e i el 62% volien que l'accés fos mitjançant la biblioteca[4]. Sota aquest punt de vista trobem la suposició de que les idees representades mitjançant la paraula escrita són de suma importància tant pels escriptors com pels lectors. És de suposar també, que les biblioteques continuaran el seu paper crític pel que fa a recopilar, organitzar i compartir informació.

Mite 1 – Els llibres-e representen una nova idea que ha fracassat

Moltes biblioteques han invertit en diferents formats de lliurament de llibre-e amb resultats variats[5]. Sottong adverteix prudentment de la prematura adopció de la tecnologia de llibre-e, el que ell anomena un pretendent fals com un substitut al text imprès[6]. Tot i això, els últims cinc anys no són més que una petita part d'una llarga història i, és de suposar, d'un futur encara més llarg.

Com succeeïx moltes vegades amb l'argot informàtic, el concepte llibre-e ha emergit i s'ha estès en un període de temps molt curt. En canvi, el concepte de proporcionar textos escrits en format electrònic ha existit durant un llarg període de temps, com mostra la descripció que va fer Bush del memex[7*]. El projecte Gutenberg va posar la teoria en pràctica al convertir textos tradicionals en fitxers digitals ja en l'any 1971[8]. Encara que el llibre-e només representi la darrera encarnació del concepte, ho fa dèbilment.

Els llibres en format actual tenen una història de cents d'anys, o milers si es tenen en compte els antecessors en pergamí o papir. Aquesta història està plena d'èxits i fracassos tecnològics. Per exemple, Petroski presenta un interessant examen històric del problema d'emmagatzemar llibres quan el model un llibre-un lloc al prestatge es va col·lapsar per la proliferació de textos disponibles[9]. Així mateix, determinar l'èxit o fracàs dels llibres-e, o textos digitals, basats en un període de temps relativament curt, implica una gran dificultat. Més aviat, és important veure el progrés actual com un petit pas cap al futur. La tecnologia clarament no està preparada per una acceptació generalitzada sense cap tipus de crítica, però també mereix més que un simple rebuig.

Mite 2 – Els llibres-e són fàcilment definibles

Depenent del context en el que es trobi, el concepte de llibre-e pot tenir diversos significats. El més senzill es refereix a qualsevol material textual primari emmagatzemat digitalment per ser lliurat mitjançant un dispositiu electrònic. Un dels aspectes confusos per definir llibre-e és que en el món digital, la informació i els suports usats per emmagatzemar, transferir i visualitzar-la són conceptes molt propers. Un llibre-e en format digital es pot emmagatzemar en un CD-ROM o altres suports i després transferir-lo mitjançant xarxes informàtiques o línies telefòniques. L'aparell utilitzat per veure un llibre-e podria ser un ordinador normal, una PDA (Personal Digital Assistant), o un lector de llibre-e (l'equipament que es fa servir per llegir un llibre-e; confusament també anomenat com a llibre-e). Tècnicament, pràcticament qualsevol aparell informàtic amb un reproductor es podria utilitzar com a lector de llibre-e. En la pràctica, però, els nostres ulls no tolerarien la lectura de textos llargs en les pantalles dels telèfons mòbils ni els bancs proporcionarien citacions de Chaucer durant les transaccions als caixers automàtics.

Un altre factor important a l'hora de definir llibres-e és el contingut real. Una definició prudent és que un llibre-e és una còpia o versió electrònica d'un text imprès. Aquest sembla ser el punt de vista predominant de les editorials. Sovint els puristes mantenen que un autèntic llibre-e és aquell que està específicament escrit per aquest format i no està disponible en el format imprès tradicional[10]. Aquesta va ser una de les categories dels premis Frankfurt E-books Awards, els quals van tenir una curta vida (2000-2002). És clar, la multitud de material textual que pot ser lliurat mitjançant la tecnologia excedeix aquestes definicions. Revistes, documents de fonts primàries, comentaris en línia i ressenyes, i transcripcions de presentacions en àudio o vídeo són només una petita llista de materials no llibre que troben el seu camí en els formats de llibre -e. Hom es pot adonar amb un punt d'ironia que la tecnologia que hi ha darrera el web va ser dissenyada en el seu origen com una via perquè els científics difonguessin articles de recerca[11]. Degut a la popularitat del web, avui en dia llegir informes de recerca és un percentatge molt petit de l'ús que se'n fa.

---

[*]Nota de la traductora: Memex (Memory Expander) va ser un dispositiu ideat l'any 1945 per l'enginyer electrònic nord-americà Vannevar Bush (1890-1974). Mitjançant el qual es podia enllaçar i accedir a la informació. La seva idea mai es va arribar a materialitzar però es considera l'antecessor de l'hipertext. Font: Willwerth Aue, Pamela: *Early Pioneers*. A: *Computer Sciences*. Ed. Roger R. Flynn. Vol. 1: *Foundations: Ideas and People*. New York: Macmillan Reference USA, 2002. p58-64. ISBN: 0-02-865566-4.

Tot i que hi ha un continu esforç per arribar a una normalització dels llibres-e (vegeu www.openbook.org/), el mercat actual té nombrosos formats incompatibles. Aquesta incompatibilitat és el resultat del disseny i de la competència. En el cas del primer, hi ha una diferència filosòfica que distingeix entre els formats que mantenen l'aspecte original i la navegació de la pàgina impresa (com els populars fitxers en PDF d'Adobe) en oposició a aquells que mantenen l'estructura del text però permeten variar la seva representació (el millor exemple és la llibertat per presentar textos de diverses maneres amb les pàgines HTML). Aquesta diferència es pot veure també en les funcionalitats construïdes al voltant del format. Els sistemes tradicionals proporcionen lectors amb característiques típiques del llibre com són: sumari, bookmarks i notes al marge, un punt de vista que es podria anomenar "bibliocentrista". L'alternativa és aquella que treu més profit del nou suport i que es podria anomenar "tecnocentrista", i es pot veure més fàcilment en l'ús estès de l'hipervincle[12]. L'ús més senzill de l'hipervincle proporciona una manera fàcil de posar notes al text i de presentar textos relacionats. En l'altre extrem, els hipervincles s'utilitzen per a la creació de textos no lineals en els quals els enllaços proporcionen un context únic per construir significat com a part de la lectura[13]. És interessant veure com un estudi preliminar sobre les característiques dels llibres-e va trobar que els trets més atractius tendien a reflectir la funcionalitat del llibre tradicional i el menys atractiu era la funcionalitat no trobada en el llibre e[14].

Els equilibris en la competència són un assumpte crític en l'actual punt de desenvolupament del llibre-e. Els models actuals per establir els beneficis de les editorials i els relacionats amb els drets d'autor semblen oposats per naturalesa als formats de llibre-e, en els quals els textos eren compartits, duplicats i distribuïts lliurement. Per exemple, el Open Ebook Forum és l'organització més important dedicada al desenvolupament de normalització per a les tecnologies de llibre-e. A finals de 2004 el seu web tenia 76 membres. Tot i que la American Library Association és un dels membres, és només un dels sis membres que representen organitzacions orientades a la biblioteca. En comparació, 35 membres (un 46%) són empreses editorials, i 13 (un 17%) són empreses relacionades amb la tecnologia[15]. El número d'editors tradicionals en relació a empreses tecnològiques mostra el punt de vista "bibliocentrista" dels llibres-e pot resultar afavorit. Això també sembla confirmar una predicció que diu que els editors tradicionals podrien continuar controlant els esforços dirigits a aquest nou mitjà[16]. No obstant, la limitada representació de les biblioteques en aquest esforç és un problema (malgrat la renúncia a utilitzar una mesura aproximada per avaluar l'impacte). Està clar que molts formats intenten limitar la capacitat de distribuir materials per fitxers codificats de manera que només es puguin veure en un dispositiu o en una versió específica del software lector. Aquest fet provoca problemes tècnics a entitats com les biblioteques que intenten proporcionar accés a la informació a diferents grups. S'ha de revisar el concepte d'ús just (fair use) de materials que tenen drets de copyright per uns supòsits diferents. Una altra ironia és la disponibilitat d'allò que és lliure. Els editors poden veure els materials de domini públic en format llibre-e com quelcom negatiu. Després d'invertir uns esforços i temps considerables en desenvolupar la tecnologia del llibre-e, els editors preferirien que els usuaris continuessin comprant material nou en llibre-e més que passar el temps llegint la gran quantitat de material històric lliure disponible a la biblioteca.

Moltes d'aquestes qüestions sobre el contingut s'estan debatent actualment en els jutjats i en els mercats comercials, particularment les que tenen a veure amb música i vídeo digital[17]. Tot i que, amb humor, hom es pot imaginar els anomenats problemes associats amb una població obsessionada amb descarregar i llegir literatura de qualitat, els precedents imposats per aquests populars suports tindran un impacte directe en el futur dels textos digitals. Tot i la feina que requereix escanejar o teclejar llibres impresos en format digital, hi ha hagut algunes denúncies sobre aquest tipus de pirateria[18]. Altres models per a la difusió de la propietat intel·lectual digital que no estan resolts per materials tradicionals tenen a veure amb el fet que l'oferta i la demanda es continuarà veient afectada. Per exemple, Nelson va predir un esquema per editar hipertext en el qual tots els materials estaven disponibles, però els royalties es repartien segons l'accés real de l'usuari final[19]. Teòricament, aquest sistema proporcionaria un equilibri perfecte entre accés i rendibilitat. En paraules de Nelson: "No hi haurà res que se citi erròniament o fora de context ja que l'usuari es pot informar des del format original i natiu de qualsevol citació. L'usuari pagarà automàticament els royalties en el mateix moment que es descarregui un bit d'un document publicat[20]".

Mite 3 – Els llibres-e i els llibres impresos són mitjans que competeixen

Molts, sinó la majoria, dels articles publicats sobre llibres-e segueixen la construcció de la trama clàssica; l'escriptor ha de presentar un protagonista i un antagonista. Els bibliòfils situen les pàgines impreses com l'heroi i el llibre-e com la potencial pèrdua de civilització. Proulx, un autor que comparteix aquesta idea, va dir: "ningú s'asseurà a llegir una novel·la en una petita pantalla portàtil –mai[21]". Els tecnòlegs consideren el llibre-e com el salvador electrònic del text, reemplaçant l'esgotada tradició de la lletra impresa de la mateixa manera que la lletra impresa va substituir les tradicions orals. Hawkins cita un autor que reivindica que els llibre-e són "un meteorit caient sobre el món de la publicació erudita". Una altra visió lleugerament més moderada era que els llibres-e tenien el potencial "per ser el canvi amb més abast des de la invenció de Gutenberg"[22]. Grant situa aquesta batalla metafòrica de l'avantguarda titulant un article "Llibres-e: Amics o enemics?"[23]. Abans de decidir de quin costat posicionar-se, s'ha de considerar si aquest enfrontament és una metàfora adequada.

Aquest autor ha presentat en classes d'universitat que ell ha impartit, exemples de tecnologia actual de llibre-e. Quan va aparèixer amb la tecnologia com a part de la feina de curs, els estudiants ràpidament van declarar la seva lleialtat. Moltes vegades els bibliòfils insinuen que la tecnologia mai substituirà el gust a arronsar-se amb un bon llibre. Els tecnòlegs preguntaran quantes pàgines es poden emmagatzemar en el sistema i després fantasiaran amb els tipus de biblioteques que podran portar i els diferents llocs per llegir que exploraran. No obstant, després d'un parell de setmanes utilitzant el recurs, els dos tendeixen a posicionar-se cap a un ús pràctic. En aquest moment, la discussió se centra en decidir quins materials són els millors per deixar a la pàgina impresa (normalment descrit com a lectura de plaer) i quins serien més útils en format llibre-e (obres de referència, catàlegs de cursos, manuals d'ús). Altres instructors han parlat sobre models semblants d'ús[24].

En aquest punt, l'observació és en gran part anecdòtica, però això posa en dubte la necessitat d'un referèndum decisiu a l'hora de valorar els llibres-e. La qüestió no és si els llibres substituiran la lletra escrita. La preocupació dels bibliotecaris i altres persones involucrades en la infrastructura del llibre hauria de ser desenvolupar el paper adequat pels llibres-e en una àmplia cultura de la informació. Si no es fa aquest enfocament, l'objectiu real de les biblioteques (difondre la informació al públic) patirà les conseqüències. L'espai que separa els bibliòfils i els tecnòlegs també es pot veure en els materials disponibles en format llibre-e. En general, els editors consideren el llibre-e simplement un altre format, i publiquen els mateixos títols a la vegada en tapa dura, grabació de llibre i llibre-e. A l'altre costat de l'espectre, els tecnòlegs han adoptat diversos formats de llibre-e per crear i transferir nombrosos documents de referència. Donades les seves preferències, és fàcil trobar referències de llibre-e a UNIX, codi HTML i semblants. Però hi ha escassetat de materials de filosofia, història i arts.

Els bibliotecaris semblen el grup més adequat per desenvolupar un acord comú. Els editor i els fabricants de software i hardware per a llibre-e haurien d'estar preocupats pel resultat final. Les biblioteques, a propòsit d'aquest tema, estan preocupades per la preservació de la informació i la seva difusió permanent molt després de que la necessitat de vendre un llibre determinat hagi passat. L'afició de crear i transferir textos en format digital és idiosincràtic i desorganitzat vist des dels nivells més altos. Les biblioteques no només contenen informació en totes les àrees del coneixement humà, sinó que també tenen estratègies per classificar i mantenir la informació de maneres productives. En resum, les biblioteques són la millor línia de defensa per conservar el valor de la pàgina impresa i promoure el valor dels textos digitals.

Mite 4 – Els llibres-e són cars

Una queixa comú sobre els llibres-e és que són cars. A simple vista, sembla clar. Els aparells lectors per al llibre-e semblen estar pels voltants dels 300 dòlars, i un bestseller en format llibre-e val gairebé igual que una edició en tapa dura. Afegiu els immediats i també a llarg termini costos de bateries recarregables i l'electricitat que necessiten per funcionar, i l'argument econòmic en contra dels llibres-e es tanca.

I si posem el mateix ull crític sobre la pàgina impresa? La fabricació i distribució de textos impresos està altament desenvolupada i és sorprenent. Quan Gutenberg va aconseguir posar la Bíblia Cristiana en mans del públic adinerat, segur que ell no hauria imaginat els bilions de còpies que finalment serien repartides. Tot i tenir la riquesa del material imprès tan a prop, hem de considerar encara l'elevat cost del sistema. La llei de l'oferta i la demanda considera els llibres com un producte tangible. Els llibres més rendibles són aquells que arribaran a molts lectors. Els textos especialitzats tenen un públic limitat i, per tant, normalment tindran un preu més alt. Aquest fet provoca problemes pels dos grups. Els textos populars s'han d'imprimir en grans quantitats per lliurar-se en diversos punts de venda. Malauradament, la pàgina impresa té costos de manteniment. Sellen and Harper indiquen que el cost real d'imprimir és insignificant comparat amb el cost de tractar els documents després d'imprimir-los. Citen un estudi que diu que els negocis dels Estats Units tenen una despesa d'un bilió de dòlars a l'any dissenyant i imprimint tipus, i gasten 25 o 35 bilions de dòlars més arxivant, emmagatzemant i recuperant-los[25]. Els llibres no són diferents; com qualsevol bibliotecari coneix, suposa una despesa de diners mantenir una col·lecció i protegir textos dels agents ambientals i del pas dels anys. En la lluita de la venda al detall, la competència és encara més ferotge. Els llibres que no es venen es retiren en favor d'aquells que sí tenen sortida. S'estima que un 10% del text imprès cada any es converteix en pasta de paper, mentrestant, afortunadament, molts altres es reciclen[26]. La BBC va informar que més de 2 milions d'antigues novel·les romàntiques es van utilitzar per construir una nova carretera de peatge[27]. Amb textos més especialitzats el problema no és tan gran, sinó que escasseja. Si un text no es pot aprofitar, probablement s'esgotarà. Això és moltes vegades sinònim de inaccessible. Des de la perspectiva de l'editor, només s'ha de tenir en compte la relació cost-eficàcia d'una impressió quan la demanda és suficientment alta. La biblioteca és un bon recurs per a textos esgotats, sempre i quan tingui un fons econòmic adequat per adquirir i mantenir les obres concretes que es necessiten.

Els llibres-e no són la panacea. Altres innovacions, com la publicació a demanda, podria ser part de la solució per resoldre les qüestions econòmiques que tenen a veure amb les col·leccions. Tot i això, els llibres-e poden ajudar a resoldre algunes d'aquestes qüestions. Els llibres-e són fàcilment copiats i distribuïts, la qual cosa és un avantatge per als investigadors i consumidors d'informació. En molts casos, la fita és accedir a la informació, no tenir el llibre. Això també podria beneficiar l'autor i l'editor si es crea un sistema de pagament adient. Com s'ha descrit anteriorment, Nelson originalment va preveure el seu sistema hipertext en línia, Xanadu, amb un mecanisme de royalties segons l'accés – un sistema d'oferta i demanda per a idees, no per a materials[28]. Els sistemes utilitzats per gestionar l'accés a materials digitals continua creixent en complexitat i ha creat un nou negoci sencer de Gestió de Drets Digitals ("Digital Rights Management"[29] (DRM)). Com a exemples tenim: Reciprocal (www.reciprocal.com), Over-Drive (www.overdrive.com), i netLibrary (www.netlibrary.com). El destinatari concret de netLibrary són les biblioteques, la qual promou un projecte de llibres-e a demanda que permet l'accés lliure per períodes de temps curts[30]. La creació de l'estàndard Digital Object Identifier (DOI) per materials publicats també pot ajudar a l'editor en línia i a entitats com les biblioteques a gestionar més fàcilment les seves col·leccions digitals[31]. Els sistemes de música en línia com l'iTunes d'Apple (www.itunes.com) troben un equilibri factible entre l'accés ràpid i fàcil a la música i un model econòmic possible per pagar als artistes. Els llibres-e també tenen atractiu per determinat públic que també necessiten tecnologies que els ajudin a accedir a les col·leccions impreses[32].

Una vegada discutits els amagats costos dels textos impresos, una altra qüestió econòmica important per examinar dels llibres-e és la tendència actual d'ús. Malgrat la disponibilitat dels aparells lectors que es dediquen al llibres-e, el més gran creixement en l'ús dels llibres-e es troba segurament en aparells no dedicats específicament a ells. El programari per llegir llibre-e es troba disponible per a ordinadors personals, ordinadors portàtils i PDAs. Segons una font, Microsoft hauria venut 4 milions de sistemes PocketPC e-book-enabled i tindria dos milions de descàrregues del sistema MS Reader per a ordinadors personals; Palm hauria venut aproximadament 20 milions de sistemes que permeten llegir llibre-e; i Adobe tindria més de 30 milions de descàrregues del lector Acrobat[33]. Aquests números per si sols indiquen uns 24 milions de lectors per a PDA i 32 milions per a PCs, d'un total de 56 milions de dispositius. Tot i que és difícil trobar dades d'ús actuals, un venedor de llibres en línia va donar algunes dades sobre l'ús del llibre-e d'una enquesta que va realitzar[34]. Malgrat que un 88% havia comprat llibres per Internet, només un 16% havia llegit un llibre-e (un 11% fent servir un PC, un 3% en

un dispositiu portàtil i un 2% havia fet servir els dos anteriors). Se suposa que en molts casos aquests equips es van comprar per altre raons, amb el lector de llibre-e com una funció secundària. Com a tal, seria injust incloure el cost sencer d'aquests equipaments a qualsevol càlcul del cost de proporcionar informació en format llibre-e. De ser així, seria necessari incloure com a part del cost de la pàgina impresa, el cost de proporcionar llum artificial a qualsevol edifici a on s'estigués llegint. L'usuari base potencial per al llibre-e augmenta mentre més ordinadors i PDA es venen, disminuint la necessitat d'un equipament especial. Això no vol dir que el sistema lector exclusiu per al llibre-e estigui obsolet. Per a molts comptes comercials, el Apple Newton va ser un fracàs. La seva voluminosa mida i difícil interfície, van ser els temes de més burla. No obstant això, va fer introduir el concepte de PDA. La línia de productes Palm ha d'agrair el seu èxit al concepte de prova que va proporcionar Newton. Els fabricants del videojoc portàtil Gameboy l'estan reposant per al subministrament de contingut digital multimèdia i planegen fer una prova pilot amb un sistema de descàrrega amb memòria flash per a diferents tipus de contingut, incloent els llibres-e[35]. S'estan desenvolupant formats prototipus[36] de productes innovadors com el paper e-. Probablement dirigeixen una altra onada d'aparells lectors dedicats al llibre-e o que proporcionin potencials lectors de llibre-e integrats en altres aplicacions de l'usuari.

Mite 5 – Els llibres-e són una moda passatgera

Està de moda enumerar els fracassos de suports anteriors (tant de la ràdio, del cinema o de la televisió) a l'hora d'implicar-se en l'educació, tot i la gran promesa inicial[37]. No obstant, tots aquells suports encara estan presents avui en dia després d'haver trobat un lloc en la nostra cultura. Si el llibre-e es veu només com un format alternatiu, no són apropiades[38] les comparacions amb experiències passades de col·leccions de biblioteques en format videocassette, àlbums gravats i altres. No obstant, si els llibres-e es veuen com una eina o via per accedir a la informació, les coses canvien. En comptes de preguntar com els formats digitals reemplaçaran a les col·leccions impreses, ens podem preguntar com un llibre-e enriquirà la nostra col·lecció actual o proporcionarà als nostres lectors recursos anteriormente no disponibles o inassolibles. Quan intentem localitzar un article de recerca, generalment no ens preocupen de si la nostra biblioteca pública té una còpia disponible, una còpia exclosa de prèstec, una microforma, una microfitxa o si has de demanar-lo mitjançant el prèstec interbibliotecari. Mentre el contingut sigui accessible i es pugui citar, es podrà utilitzar. És cada vegada més comú, accedir electrònicament a les revistes. Potser els eixuts articles de revista no evoquen les mateixes visions romàntiques d'explorar un munt de llibres que podria dificultar la gran acceptació dels llibres-e.

Es pot crear un paral·lelisme amb el treball actual dels experts en emmagatzemar pel·licules. El suport cinematogràfic ha arribat a una edat a on alguns dels primers treballs més influents ja no existeixen o es troben en condicions de ràpid deteriorament. Segons un lloc web dedicat al cinema, més de la meitat de les pel·lícules fetes abans de 1950 ja s'han perdut degut al deteriorament de les còpies existents[39]. La feina de restauració implica trobar el que queda d'un gran treball en diversos salts i col·leccions. Sovint, la única pel·lícula que es pot fer servir és una segona o tercera còpia. De còpies digitalizades, ben definides, amb el color millorat i altres feines meticuloses fetes, sorgeix una obra restaurada i, s'espera, completa. Irònicament, una vegada s'ha completat aquest laboriós procés, de sobte un clàssic gairebé extinguit es troba disponible per a milions de persones en format DVD en una petita botiga.

I si prenguéssim la mateixa actitud per a les col·leccions de materials impresos de tot el món? Jantz ha descrit l'impacte potencial de la tecnologia del llibre-e en les biblioteques universitàries[40]. Lareau va dirigir un estudi sobre l'ús dels llibres-e reemplaçant els llibres en desús a la Kent State University, però va trobar que la disponibilitat limitada i els alts costos no ho feien factible en aquell moment.[41] El Projecte Gutenberg (www.gutenberg.net) i l'Electronic Text Center a la University of Virginia (http://etext.lib.virginia.edu) són dos exemples d'experts intentant salvar i compartir el contingut dels libres en format electrònic, però es necessiten més esforços. Lamentablement, el canvi a contingut digital ha contribuit també al soroll d'informació disponible. Edwards recentment ha parlat sobre l'intent d'arxivar i preservar suports digitals[42]. El web pot estar patint una sobrecàrrega d'informació, però el contingut s'orienta en gran part cap a allò que és nou i orientat a la tecnologia. En un parell d'anys, podriem trobar que els

esforços relacionats amb la no-tecnologia ja no es troben representats en l'àmbit de la informació.

Conclusió

La indústria del llibre-e actualment està dominada pels proveïdors de contingut comercial, com Franklin, i empreses de programari, les més notables són Adobe, Palm i Microsoft. Els editors tradicional basats en l'imprès han mantingut també un interès continuat en el suport. Se suposa que aquests editors tenen el capital necessari per assumir els alts i baixos de la indústria, més que no els nous editors dedicats exclusivament al lliurament del llibre-e. Tot i que la participació i els esforços d'aquestes organitzacions són necessaris, el futur del contingut en llibre-e no s'hauria de deixar a la seva largesse. Quan el sistema de llibre-e Rocket es va llançar, un petit però lleial número de lectors fidels van contribuir amb milers de títols a la seva biblioteca en línia. Alguns d'aquests títols es van auto-publicar com a projectes vanitosos o breus documents de referència, però molts eren clàssics de domini públic, laboriosament escanejats o teclejats per lectors desitjosos de compartir les seves lectures favorites. Quan Gemstar va comprar Rocket, la capacitat del software per crear contingut de no-compra es va reduir i la biblioteca en línia de títols de lliure accés es va tancar. Aparentment, els dos es van veure limitant la rendibilitat del venedor de llibre-e. Tanmateix, Gemstar fa poc va avisar de la discontinuïtat del seu sistema lector de llibre-e, es pot suposar que degut a la falta de rendibilitat. Això es pot veure com una advertència per a les biblioteques, les quals sovint defineixen l'èxit pel número de volums disponibles i accedits més que per les unitats venudes. Comprometre's amb una tecnologia que a la vegada necessita l'èxit del consumidor pot ser problemàtic.

Tant els bibliòfils com els tecnòlegs han de prendre responsabilitat sobre el futur dels nostres recursos col·lectius d'informació. El bibliòfil s'ha d'assegurar que tots els aspecte del coneixement i la creativitat humana són nodrits i poden sobreviure en formats electrònics. El tecnòleg s'ha d'assegurar que l'accessibilitat i els drets de propietat intel·lectual estiguin garantits amb cada innovació tecnològica que sorgeixi. Parry proporciona tres suggeriments concrets per a les biblioteques públiques en resposta a les demandes de nous suports: continuar admetent i responent les demandes del consumidor, revisar la missió de la biblioteca per adaptar-la a l'actualitat, i promoure i accelerar acords compartits amb altres institucions per alleugerir els alts costos de recursos acumulatius.[43] L'estat d'ànim apropiat per aquestes activitats el suggereix Levy:

> Ens vam equivocar, crec jo, quan ens vam fixar en determinats formats i tecnologies, acollint-los i agafant-los a ells mateixos, per ser els portadors d'allò que volem adoptar o resistir-nos... No és una pregunta, no ha de ser una pregunta, sobre llibres o el web, sobre cartes o correus electrònics, sobre biblioteques digitals o les de totxo i ciment, sobre paper o tecnologies digitals... Aquests estils de funcionament només es troben en conflicte quan insistim que una o altra és *la única manera* de funcionar[44].

A principis dels anys 30 Lomax va treure el seu primitiu equip gravador d'àudio a les carreteres de Sud-amèrica per gravar les actuacions de diversos músics de folk[45]. En aquell moment, ell ni s'imaginava que en un punt de la història algú amb un ordinador portàtil assegut en una cafeteria amb accés a Internet sense fils podria descarregar-se una actuació de Robert Johnson a l'iTunes. No obstant, sense els seus esforços, s'haurien perdut aquelles veus úniques de la nostra història. És d'esperar que els lectors del futur agraeixin als professionals de la biblioteca d'avui en dia per preservar les nostres col·leccions impreses i per permetre el seu accés digital mitjançant la nostra primitiva, però encara en desenvolupament, tecnologia del llibre-e.

Referències

1. Open E-book Forum, "Press Release: Record E-book etail Sales Set in Q1 2004," June 4, 2004. www.openebook.org. [Nova URL International Digital Publishing Forum: www.idpf.org/] [Consulta: 08/01/2008]

2. Stephen Abram, "E-books: Rumors of Our Death Are reatly Exaggerated," *Information Outlook* 8, no. 2 (2004): 14–16.

3. Walt Crawford, "The White Queen Strikes Again: An E-book Update," *Econtent* 25, no. 11 (2002): 46–47.

4. Harold Henke, "Consumer Survey on E-books." www.openebook.org. [Nova URL International Digital Publishing Forum: www.idpf.org/] [Consulta: 08/01/2008]

5. Sue Hutley, "Follow the E-book Road: E-books in Australian Public Libraries," *APLIS* 15, no. 1 (2002): 32–37; Andrew K. Pace, "E-books: Round Two," *American Libraries* 35, no. 8 (2004): 74–75; Michael Rogers, "Librarians, Publishers, and Vendors Revisit E-books," *Library Journal* 129, no. 7 (2004): 23–24.

6. Stephen Sottong, "E-book Technology: Waiting for the 'False Pretender,'" *Information Technology and Libraries* 20, no. 2 (2001): 72–80.

7. Vannevar Bush, "As We May Think," *Atlantic Monthly* 176, no. 1 (1945): 101–108.

8. Michael S. Hart, "History and Philosophy of Project Gutenberg." www.gutenberg.net/about.shtml. [Nova URL: http://www.gutenberg.org/wiki/Gutenberg:About] [Consulta 08/01/2008]

9. Henry Petroski, *The Book on the Bookshelf* (New York: Vintage, 2000).

10. Steve Ditlea, "The Real E-books," *Technology Review* 103, no. 4 (2000): 70–73.

11. Tim Berners-Lee, *Weaving the Web: The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web by Its Inventor* (New York: HarperCollins, 1999).

12. James E. Gall and Annmari M. Duffy, "E-books in a College Course: A Case Study" (presentat a la Association for Educational Communications and Technology Conference, Atlanta, Ga., Nov. 8–10, 2001).

13. George P. Landow, *Hypertext 2.0: The Convergence of Contemporary Critical Theory and Technology* (Baltimore, Md.: Johns Hopkins Univ. Pr., 1997).

14. Harold Henke, "Survey on Electronic Book Features." www.openebook.org. [Nova URL International Digital Publishing Forum: www.idpf.org/] [Consulta: 08/01/2008]

15. Open E-book Forum, "Press Release: Record E-book Retail Sales Set in Q1 2004."

16. Lori Enos, "Report: E-book Industry Set to Explode," *E-commerce Times*, 20 Dec. 2000. www.ecommercetimes.com/story/6215.html. [Consulta: 08/01/2008]

17. Luis A. Ubinas, "The Answer to Video Piracy," *McKinsey Quarterly* no. 1. www.mckinseyquarterly.com [Consulta: 08/01/2008]

18. Mark Hoorebeek, "E-books, Libraries, and Peer-to-Peer File-Sharing," *Australian Library Journal* 52, no. 2 (2003): 163–68.

19. Theodor H. Nelson, "Managing Immense Storage," *Byte* 13, no. 1 (1988): 225–38.

20. Ibid., 238.

21. Jacob Weisberg, "The Way We Live Now: The Good Ebook," *New York Times,* 4 June 2000. www.nytimes.com [Consulta: 08/01/2008]

22. Donald T. Hawkins, "Electronic Books: A Major Publishing Revolution. Part 1: General Considerations and Issues," *Online* 24, no. 4 (2000): 14–28.

23. Steve Grant, "E-books: Friend or Foe?" *Book Report* 21, no. 1 (2002): 50–54.

24. Lori Bell, "E-books Go to College," *Library Journal* 127, no. 8 (2002): 44–46.

25. Abigail J. Sellen and Richard H. Harper, *The Myth of the Paperless Office* (Cambridge, Mass.: MIT Pr., 2002).

26. Stephen Moss, "Pulped Fiction," *Sydney Morning Herald,* 29 Mar. 2002. www.smh.com.au. [Consulta: 08/01/2008]

27. BBC News, "M6 Toll Built with Pulped Fiction," *BBC News UK Edition,* 18 Dec. 2003. http://news.bbc.co.uk [Consulta: 08/01/2008]

28. Nelson, "Managing Immense Storage."

29. Michael A. Looney and Mark Sheehan, "Digitizing Education: A Primer on E-books," *Educause* 36, no. 4 (2001): 38–46.

30. Brian Kenney, "netLibrary, EBSCO Explore New Models for E-books," *Library Journal* 128, no. 7 (2003).

31. Stephen H. Wildstrom, "A Library to End All Libraries," *Business Week* (July 23, 2001): 23.

32. Terence Cavanaugh, "E-books and Accommodations: Is This the Future of Print Accommodation?" *Teaching Exceptional Children* 35, no. 2 (2002): 56–61.

33. Skip Pratt, "E-books and E-publishing: Ignore MS Reader and Palm OS at Your Own Peril," *Knowledge Download*, 2002. http://www.knowledge-download.com/260802-ebook-article.htm [Consulta: 08/01/2008]

34. Davina Witt, "Audience Profile and Demographics," Mar./Apr. 2003. Accessed Dec. 27, 2004, www.bookbrowse.com/media/audience.cfm [Aquesta URL ja no existeix. La pàgina inicial és: http://www.bookbrowse.com] [Consulta 08/01/2008]

35. Geoff Daily, "Gameboy Advance: Not Just Playing with Games," *Econtent* 27, no. 5 (2004): 12–14.

36. Associated Press, "Flexible E-paper on its Way," *Associated Press,* 7 May 2003. www.wired.com [Consulta: 08/01/2008]

37. Richard Mayer, Multimedia Learning (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000).

38. Sottong, "E-book Technology".

39. AMC, "Film Facts: Read About Lost Films". Accessed June 19, 2003, www.amctv.com/article?CID=1052 [Aquesta URL ja no existeix. La pàgina inicial és: http://www.amctv.com/] [Consulta 08/01/2008]

40. Ronald Jantz, "E-books and New Library Service Models: An Analysis of the Impact of E-book Technology on Academic Libraries," *Information Technology and Libraries* 20, no. 2 (2001): 104–15.

41. Susan Lareau, *The Feasibility of the Use of E-books for Replacing Lost or Brittle Books in the Kent State University Library*, 2001, ERIC, ED 459862. http://searcheric.org. [Consulta: 08/01/2008]

42. Eli Edwards, "Ephemeral to Enduring: The Internet Archive and Its Role in Preserving Digital Media," *Information Technology and Libraries* 23, no. 1 (2004): 3–8.

43. Norm Parry, *Format Proliferation in Public Libraries,* 2002, ERIC, ED 470035. http://searcheric.org. [Consulta: 08/01/2008]

44. David M. Levy, *Scrolling Forward: Making Sense of Documents in the Digital Age* (New York: Arcade Pub., 2001).

45. About Alan Lomax. Accessed Dec. 27 2004, www.alan-lomax.com/about.html [Nova URL: http://www.culturalequity.org/alanlomax/index.html] [Consulta: 08/01/2008]